

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ

การเสนอผลการวิจัย เรื่อง "การศึกษาสภาพและปัญหาการจัดอุทยานการศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เขตการศึกษา 1" ครอบคลุมสาระสำคัญต่าง ๆ คือ วัตถุประสงค์ของการวิจัย วิธีดำเนินการวิจัย สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการจัดอุทยานการศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เขตการศึกษา 1 ด้านชั้นการเตรียมการ ด้านชั้นการดำเนินงาน ด้านชั้นการประเมินติดตามผล
2. เพื่อศึกษาปัญหาการจัดอุทยานการศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เขตการศึกษา 1 ด้านชั้นการเตรียมการ ด้านชั้นการดำเนินงาน ด้านชั้นการประเมินติดตามผล

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ผู้วิจัยศึกษาข้อมูลเบื้องต้นจากเอกสาร วารสาร เอกสารโครงการอุทยานการศึกษา และเอกสารอื่น ๆ จากสำนักงานปลัดกระทรวง กระทรวงศึกษาธิการ ตลอดจนการสัมภาษณ์ผู้มีหน้าที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ อดีตปลัดกระทรวงศึกษาธิการ ศึกษาธิการจังหวัดนนทบุรี สมุทรปราการ สมุทรสาคร ปทุมธานี และศึกษาธิการจังหวัดนครปฐม เพื่อนำข้อมูลเบื้องต้นมากำหนดกรอบแนวคิดและใช้เป็นแนวทางในการสร้างเครื่องมือและตรวจสอบจำนวนประชากรที่ใช้ในการวิจัย
2. สุ่มตัวอย่างประชากร ได้แก่ โรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เขตการศึกษา 1 ที่ได้รับการจัดตั้งเป็นอุทยานการศึกษา จำนวน 65 โรงเรียนและทำการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified) โดยแบ่งโรงเรียนเป็น 3 ขนาดคือขนาดเล็ก

ขนาดกลางและขนาดใหญ่ ทำการสุมแบบง่ายโดยวิธีจับผลึกในอัตราส่วนร้อยละ 30 ได้จำนวนโรงเรียน 23 โรงเรียน โดยมีกลุ่มผู้ให้ข้อมูล 4 กลุ่มคือ ผู้บริหารโรงเรียน ครูผู้รับผิดชอบการจัดอุทยานการศึกษา ประชาชน จำนวนโรงเรียนละ 1 คน และนักเรียน โรงเรียนละ 2 คน รวมทั้งสิ้นจำนวน 115 คน

3. สร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย

3.1 แบบสัมภาษณ์ ใช้ในการสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียน ครูผู้รับผิดชอบการจัดอุทยานการศึกษา นักเรียน และประชาชน

3.2 แบบศึกษาเอกสาร ใช้ในการศึกษาเอกสาร ข้อมูลพื้นฐานของอุทยานการศึกษา จากศูนย์สารสนเทศ สำนักงานปลัดกระทรวง กระทรวงศึกษาธิการ สมุดหมายเหตุและแผนปฏิบัติงานประจำปีการศึกษา 2539 เรื่องโครงการอุทยานการศึกษา และโครงการอื่น ๆ ที่สนับสนุนการจัดอุทยานการศึกษาของแต่ละโรงเรียนเป็นแบบสรุปเนื้อหาและแยกประเภทโครงการ

3.3 แบบสังเกต ใช้ในการสังเกตสภาพและปัญหาการจัดอุทยานการศึกษาในเรื่องสภาพกายภาพ ลักษณะเด่น ปัจจัยที่เอื้อต่อการจัดการเรียนการสอน สภาพการจัดการศึกษาในห้องเรียน ปฏิสัมพันธ์ที่มีต่ออุทยานการศึกษาของนักเรียน ครูและประชาชน การบริการประชาชน และการดูแลบำรุงรักษา

4. นำเครื่องมือทั้งหมดผ่านการตรวจสอบความถูกต้องและความครอบคลุมของเนื้อหาจากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน แล้วนำมาปรับปรุงโดยผ่านการเห็นชอบจากอาจารย์ที่ปรึกษา และนำไปทดลองใช้ (Try out) กับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลทั้ง 4 กลุ่มในโรงเรียนที่ไม่ใช่ตัวอย่างประชากรจำนวน 3 โรงเรียน ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียน ครูผู้รับผิดชอบการจัดอุทยานการศึกษา ประชาชน โรงเรียนละ 1 คน และนักเรียนโรงเรียนละ 2 คน รวมจำนวน 15 คน เพื่อหาประสิทธิภาพของเครื่องมือ นำมาปรับปรุงให้เป็นฉบับที่สมบูรณ์เพื่อใช้รวบรวมข้อมูล

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล

5.1 ผู้วิจัยนำหนังสือขอความร่วมมือในการวิจัยจากบัณฑิตวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ส่งถึงหัวหน้าศูนย์สารสนเทศสำนักงานปลัดกระทรวง กระทรวงศึกษาธิการ เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานอุทยานการศึกษา และส่งถึงผู้อำนวยการการประถมศึกษาจังหวัดนนทบุรี สมุทรปราการ ปทุมธานี สมุทรสาครและนครปฐม เพื่อขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ ผู้บริหารโรงเรียน ครูผู้รับผิดชอบการจัดอุทยานการศึกษา นักเรียน และประชาชนในโรงเรียนที่เป็นตัวอย่างประชากร และศึกษาเอกสารสมุดหมายเหตุ แผนปฏิบัติงานประจำปีการศึกษา 2539 ตามแบบศึกษาเอกสาร และขอเข้าสังเกตสภาพและปัญหาการจัด ตามแบบสังเกต

5.2 นวัตกรรมในการเข้าไปศึกษาเอกสาร ที่ศูนย์สารสนเทศสำนักงานปลัดกระทรวง
กระทรวงศึกษาธิการ สัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลทั้ง 4 กลุ่ม ศึกษาเอกสารสมุดหมายเหตุ แผนปฏิบัติงาน
งานประจำปีการศึกษา 2539 ในแต่ละโรงเรียนที่เป็นตัวอย่างประชากรทั้ง 23 โรงเรียน

5.3 ผู้วิจัยเข้าทำการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ สังเกตด้วยตนเองทั้งหมด
ได้ครบทั้ง 23 โรงเรียน การศึกษาเอกสารข้อมูลพื้นฐานอุทยานการศึกษาจากการศูนย์สารสนเทศ
สำนักงานปลัดกระทรวง กระทรวงศึกษาธิการได้ครบทุกโรงเรียน ส่วนข้อมูลโครงการอุทยานการศึกษา
จากแผนปฏิบัติงานประจำปีการศึกษา 2539 พบว่ามีเพียงโรงเรียนวัดไร่ขิง (สุนทรอุทิศ) ที่ได้
เขียนโครงการอุทยานการศึกษาเพียงโรงเรียนเดียว ได้ศึกษาโครงการอื่น ๆ ที่สนับสนุนการจัด
อุทยานการศึกษาโดยการแยกประเภทโครงการออกเป็นด้านต่าง ๆ ดังนี้ 1) ด้านวิชาการ
2) ด้านวิชาชีพ 3) ด้านการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่เหมาะสม 4) ด้านอนุรักษ์
ธรรมชาติสิ่งแวดล้อม 5) ด้านการอนุรักษ์มรดกศิลปวัฒนธรรม ประเพณีและภูมิปัญญาท้องถิ่น
6) ด้านแหล่งข้อมูลข่าวสาร

5.4 ในการศึกษาเอกสารข้อมูลพื้นฐานอุทยานการศึกษาจากศูนย์สารสนเทศสำนักงาน
ปลัดกระทรวงและศึกษาเอกสารสมุดหมายเหตุ แผนปฏิบัติงานประจำปีการศึกษา 2539
สัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลทั้ง 4 กลุ่ม สังเกตสภาพและปัญหาการจัดอุทยานการศึกษาทั้ง 23 โรงเรียน
ใช้ระยะเวลาตั้งแต่เดือนกันยายนถึงเดือนกันยายน รวม 3 เดือนเศษ

6. การวิเคราะห์ข้อมูล

6.1 ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียน ครูผู้รับผิดชอบการจัดอุทยาน
การศึกษา นักเรียน และประชาชน ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลโดยการประมวลข้อมูล เป็นหมวดหมู่
หาค่าความถี่ ค่าร้อยละ นำเสนอในรูปแบบตารางประกอบความเรียง

6.2 ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสารข้อมูลพื้นฐานอุทยานการศึกษา จากศูนย์
สารสนเทศสำนักงานปลัดกระทรวง กระทรวงศึกษาธิการ ใช้วิธีประมวลข้อมูลที่รวบรวมได้
หาค่าความถี่ ค่าร้อยละนำเสนอในรูปแบบตารางประกอบความเรียง

6.3 ข้อมูลที่ได้จากสมุดหมายเหตุของแต่ละโรงเรียนประมวลข้อมูลที่หาค่าความถี่
หาค่าร้อยละ นำเสนอในรูปแบบตารางประกอบความเรียง

6.4 ข้อมูลที่ได้จากแผนปฏิบัติงานประจำปีการศึกษา 2539 เฉพาะโครงการอุทยาน
การศึกษาใช้วิธีบรรยาย ส่วนโครงการที่สนับสนุนการจัดอุทยานการศึกษาใช้วิธีแยกประเภทของ
โครงการออกเป็น 6 ด้านดังกล่าวและวิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าความถี่ของแต่ละโครงการ หาค่า
ร้อยละ นำเสนอในรูปแบบตารางประกอบความเรียง

6.6 ข้อมูลที่ได้จากการสังเกต วิเคราะห์โดยประมวลข้อมูลที่รวบรวมได้เสนอ
ในลักษณะบรรยายเป็นความเรียงแต่ละโรงเรียนที่สังเกต

สรุปผลการวิจัย

1. สภาพการจัดอุทยานการศึกษา

1.1 สภาพภาพของผู้ให้สัมภาษณ์

ผู้บริหารโรงเรียน ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุอยู่ระหว่าง 41-50 ปี มีวุฒิ
ทางการศึกษาระดับปริญญาตรี วิชาเอกบริหารการศึกษา มีอายุราชการ 25 ปีขึ้นไป มีระยะเวลา
ในการดำรงตำแหน่งเป็นผู้บริหารโรงเรียนต่ำกว่า 11 ปี ส่วนใหญ่ไม่เคยได้รับการอบรมหรือ
สัมมนาเกี่ยวกับการจัดอุทยานการศึกษา

ครูผู้รับผิดชอบการจัดอุทยานการศึกษา ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงมีอายุระหว่าง
41-50 ปี มีวุฒิทางการศึกษาระดับปริญญาตรี มีความรู้ความสามารถพิเศษด้านดนตรี-นาฏศิลป์
มีอายุราชการระหว่าง 11-15 ปี และส่วนใหญ่ไม่เคยได้รับการอบรมหรือสัมมนาเกี่ยวกับการ
จัดอุทยานการศึกษา

นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุ 12 ปี มีตำแหน่ง
หน้าที่เป็นหัวหน้ากลุ่มสี

ประชาชน ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุระหว่าง 26-35 ปี ส่วนใหญ่เป็น
ผู้ปกครองนักเรียนมีการศึกษาระดับประถมศึกษาประกอบอาชีพรับจ้าง

1.2 สภาพด้านชั้นการเตรียมการ

ก. ผลการศึกษาเอกสาร

ผลการวิจัยพบว่า อุทยานการศึกษาส่วนใหญ่มีอายุการก่อตั้งอยู่ระหว่าง
61-70 ปี โดยเจ้าอาวาสวัดและประชาชนในชุมชนนั้น ๆ มีพื้นที่ 1-6 ไร่ อยู่ในบริเวณเดียวกับ
วัด มีรูปแบบการจัดอุทยานการศึกษาที่มีความร่มรื่น สะอาด เป็นระเบียบเรียบร้อย มีห้องสมุด

บริการนักเรียนและประชาชน มีสระน้ำหรือแหล่งน้ำธรรมชาติ เป็นแหล่งความรู้ด้านวิชาการ และความรู้ทั่วไป มีการเขียนแผนงานโครงการอุทยานการศึกษาในปีการศึกษา 2539 เพียง โรงเรียนเดียว และประเภทของโครงการที่สนับสนุนการจัดอุทยานการศึกษาส่วนใหญ่เป็นประเภท วิชาการ รองลงมาเป็นประเภทการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่เหมาะสม

ข. ผลการสัมภาษณ์

ผลการวิจัยพบว่า ส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์ในการจัดอุทยานการศึกษา เพื่อพัฒนาสภาพแวดล้อมให้เหมาะสมและเอื้อต่อการจัดการเรียนการสอน มีการวางแผน เขียนแผนงานโครงการอุทยานศึกษามากในปี พ.ศ. 2536 และลดน้อยลงเรื่อย ๆ จนเหลือเพียง โรงเรียนเดียวที่มีการเขียนโครงการอุทยานการศึกษา ผู้บริหารโรงเรียน ครูผู้รับผิดชอบ การจัดอุทยานการศึกษาไม่เคยได้รับการอบรมหรือสัมมนาเกี่ยวกับการจัดอุทยานการศึกษาจาก หน่วยงานต้นสังกัด มีการประชุมปรึกษาหารือกับครูภายในโรงเรียนเตรียมบุคลากรในการจัด อุทยานการศึกษา มอบหมายผู้รับผิดชอบสำรวจซื้อ วัสดุ อุปกรณ์ที่มีอยู่และที่จะใช้ การจัดหา งบประมาณสำหรับการดำเนินงานได้มาจากการบริจาคของครู ผู้ปกครองนักเรียน

1.3 สภาพด้านขึ้นการดำเนินงาน

ก. ผลการสังเกต

1. ด้านการบริหารการจัดอุทยานการศึกษา

1.1 การจัดอาคารสถานที่ พบว่า ส่วนใหญ่อุทยานการศึกษาตั้ง อยู่ริมแม่น้ำ หรือริมคลองมีสภาพร่มรื่น มีไม้ยืนต้นที่อายุมากให้ร่มเงาอยู่บริเวณเดียวกับวัด ลักษณะอาคารเรียนเป็นอาคารไม้ อยู่ในชุมชนมีหน่วยงานราชการ ตลาด ร้านค้าและโรงงาน อุตสาหกรรมอยู่ในบริเวณเดียวกัน มีการตกแต่งทำสวนหย่อมปลูกไม้ดอกไม้ประดับ ได้แก่สวน ดอกไม้ในวรรณคดี พันธุ์ไม้หายาก พันธุ์ไม้ไทย ๆ เช่น ไม้หอม ไม้เลื้อย ไม้ยืนต้นที่มีเฉพาะใน ท้องถิ่นจัดทำแหล่งความรู้ เช่น ทำสวนวิทยาศาสตร์ สวนสมุนไพร

1.2 การบริการประชาชน พบว่า จัดทำที่อ่านหนังสือพิมพ์และ หนังสือทั่วไปประจำหมู่บ้าน นำหนังสือใส่ตะกร้าแขวนตามร่มไม้ ศาลาพักร้อน หรือนำขึ้นตะแกรง

ใส่หนังสือ บริการนักเรียนและประชาชนนอกห้องเรียน ตามได้ร่วมไม้ ส่วนหย่อม หรือที่มีต้นไม้ ร่มรื่น จัดทำแหล่งน้ำประติษฐ์ เช่น น้ำพุ สระน้ำจำลอง น้ำตก เพื่อให้บริเวณโรงเรียนสวยงาม ในเวลาราชการจะมีประชาชนเข้ามาใช้บริการจำนวนน้อย แต่ในเวลาเย็นและช่วงวันหยุดจะมีประชาชนเข้ามาใช้บริเวณสนามโรงเรียนเล่นกีฬา และนั่งพักผ่อนในบริเวณสวนหย่อมของโรงเรียน ดูปลาหน้าบริเวณโรงเรียนที่มีปลามาอยู่รวมกันในลักษณะของอุทยานมัจฉา ไม่มี บุคลากรอำนวยความสะดวกหรือให้บริการความรู้ มีป้ายจำนวน สุภาพจิตสอนใจติดอยู่ตามต้นไม้ หรือตามอาคารเรียน สำหรับการดูแลบำรุงรักษามีนักเรียนเป็นผู้ดูแลทำความสะอาด จัดระเบียบ ความเรียบร้อย รดน้ำต้นไม้ทั้งในบริเวณโรงเรียนและวัดที่โรงเรียนตั้งอยู่

2. การจัดกิจกรรมการศึกษานอกห้องเรียน

2.1 ด้านวิชาการ พบว่า ส่วนใหญ่ยังมีการจัดการเรียนการสอน ในห้องเรียน เน้นวิชาการ และให้นักเรียนศึกษาค้นคว้าในห้องสมุด

2.2 ด้านวิชาชีพ พบว่า ส่วนใหญ่จัดการเรียนการสอนนอกห้องเรียนในวิชาเกษตร โดยให้นักเรียนออกมาดูแลรักษาต้นไม้ ปฏิบัติการวิชาเกษตร ได้แก่ เลี้ยง ไก่ เลี้ยงหมู เลี้ยงปลา เพาะเห็ด ทำแปลงผัก ดูแลพืชผักที่ปลูกไว้ มีการสอนแกะสลักผัก ผลไม้ ประติษฐ์ตกแต่ง โดยใช้เศษวัสดุเป็นของประดับตกแต่งและของใช้ บางโรงเรียนมีหน่วยงาน ยุวเกษตรกรมาช่วยจัดการเรียนการสอนแก่ผู้สนใจและนักเรียน หรือมีการสอนตัดผม ทำอาหาร ทำดอกไม้จัน จากหน่วยงานต่าง ๆ และครูของโรงเรียนเป็นผู้ฝึกสอน

2.3 ด้านการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่เหมาะสม พบว่า ส่วนใหญ่ใช้วิธีการอบรมนักเรียนเป็นประจำทุกวัน ทั้งภาคเช้าและภาคบ่ายก่อนเข้า ห้องเรียนและมีบางโรงเรียนนิมนต์พระมาช่วยสอน

2.4 ด้านการอนุรักษ์ธรรมชาติสิ่งแวดล้อม พบว่า ส่วนใหญ่ยังมีการอนุรักษ์ไม้ยืนต้น มีการจัดแยกแยะ รณรงค์รักษาสิ่งแวดล้อม โดยป้ายเชิญชวนให้นักเรียนนำขวดแก้วมารวมไว้ที่โรงเรียนเพื่อส่งขายโรงงานและนำกลับมาใช้ใหม่ และจากผลความร่วมมือ ของต้นไม้ใหญ่ทำให้มีนกกา มาพักอาศัยอยู่ในบริเวณโรงเรียน บางโรงเรียนมีปลาน้ำจืดมาอยู่ รวมกันเป็นจำนวนมาก กลายเป็นอุทยานมัจฉาเป็นสถานที่ท่องเที่ยวของประชาชนโดยทั่วไป มีการอนุรักษ์พันธุ์ไม้ไทย ๆ พันธุ์หายาก เช่น จันทน์กะพ้อ เป็นต้น

2.5 ด้านการอนุรักษ์มรดกศิลปวัฒนธรรม ประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่นส่วนใหญ่ พบว่า แต่ละโรงเรียนมีเครื่องดนตรีไทย มีบางโรงเรียนที่จัดการเรียนการสอน

โดยนำบุคคลในท้องถิ่นมาช่วยสอน หรือเจ้าอาวาสวัดที่อยู่ติดกับโรงเรียนจัดจ้างบุคคลในท้องถิ่นมาช่วยสอนให้ จนสามารถออกแสดงหารายได้พิเศษหรือออกแสดงตามงานต่าง ๆ บางโรงเรียนชาวชุมชนได้นำเครื่องมือ เครื่องใช้ สิ่งของที่มีค่าต่อมรดกศิลปวัฒนธรรมไทย ภูมิปัญญาของคนในท้องถิ่น โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ เป็นต้น มอบให้ทางโรงเรียนจัดทำเป็นห้องศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นให้นักเรียนได้ศึกษา และบางโรงเรียนมีครูที่สนใจและมีความรู้ในเรื่องศิลปะ วัฒนธรรมพื้นบ้าน ได้จัดทำเอกสาร หนังสืออ่านประกอบ ค้นคว้ารวบรวมเอกสารวรรณคดีประวัติศาสตร์เกี่ยวกับท้องถิ่น ออกเผยแพร่แก่ประชาชนและผู้สนใจรวมทั้งจัดสอนในโรงเรียนด้วย

2.6 ด้านแหล่งข้อมูลข่าวสาร พบว่า ส่วนใหญ่ครูเวรประจำวันที่ควบคุมนักเรียนทำกิจกรรมหน้าเสาธงตอนเช้าหรือเข้าแถวก่อนกลับบ้านตอนเย็นจะประกาศข่าวสารงานกิจกรรมของทางโรงเรียน ทำป้ายนิเทศกิจกรรมวันสำคัญต่าง ๆ

3. การนำอุทยานการศึกษามาใช้ประโยชน์ในการจัดการเรียนการสอน พบว่า ครูส่วนใหญ่จัดการเรียนการสอนในชั้นเรียนปกติ ยกเว้นวิชาเกษตรและวิชาพลศึกษา สำหรับห้องพิเศษต่าง ๆ มีห้องสมุดไว้ให้นักเรียนศึกษาค้นคว้าในห้องสมุด บางโรงเรียนได้นำนักเรียนมาจัดการเรียนการสอนในห้องศิลปวัฒนธรรมประจำโรงเรียน ห้องคอมพิวเตอร์ ศาลาสังคีตศิลป์ หรือที่วัดเพื่อฝึกซ้อมดนตรีไทย ในบางโรงเรียนที่มีโบราณสถาน โบราณวัตถุ ส่วนใหญ่จะเป็นการนำนักเรียนไปช่วยทำความสะอาด และบางโรงเรียนทำการปิดล้อมโดยทำรั้วอย่างมิดชิด ห้ามบุคคลที่ไม่เกี่ยวข้องเข้าไปในบริเวณโบราณสถาน หรือบางโรงเรียนที่มีอุทยานมัจฉาสวนดอกไม้ในวรรณคดี จะมีเขตหรือรั้วกันห้ามนักเรียนเข้าไปในบริเวณ และจากการสังเกตพบว่า ไม่มีการนำนักเรียนออกมาจัดการเรียนการสอนในอุทยานการศึกษาในวิชาอื่น ๆ

ข. ผลการสัมภาษณ์

1. การบริหารการจัดอุทยานการศึกษา

1.1 การจัดกิจกรรม ผลการวิจัยพบว่า ส่วนใหญ่จัดกิจกรรมโดยพิจารณาความพร้อม หรือความเหมาะสมของโรงเรียนในด้านบุคลากร งบประมาณ และสื่อ วัสดุ อุปกรณ์ มีการจัดอุทยานการศึกษาเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านวิชาการ และแหล่งปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่เหมาะสม

1.2 การจัดสรรทรัพยากร ผลการวิจัยพบว่า มีการจัดสรรทรัพยากร (บุคลากร งบประมาณ และวัสดุอุปกรณ์) ตามความจำเป็นในแต่ละกิจกรรมหรือแผนงาน มีการถ่ายโอนทรัพยากร จากโครงการหนึ่งไปยังอีกโครงการหนึ่งตามความเหมาะสม

1.3 การจัดอาคารสถานที่ ผลการวิจัยพบว่า มีการจัดอาคารสถานที่เพื่อให้เกิดความร่มรื่น สะอาด สวยงาม และมีระเบียบด้วยวิธีปรับตกแต่งต้นไม้ที่มีอยู่เดิมให้สวยงาม ทำความสะอาด จัดระเบียบความเรียบร้อย โดยมีนักเรียน ครูและภารโรงทำการเตรียมสถานที่ ปลูกไม้ดอกไม้ประดับ รดน้ำต้นไม้ ทำความสะอาด บริเวณที่ได้รับมอบหมาย จัดสถานที่สำหรับพักผ่อนด้วยวิธีการจัดทำสวนหย่อม ปลูกไม้ดอกไม้ประดับ จัดอาคารสถานที่เพื่อเป็นแหล่งความรู้ด้วยการจัดห้องพิเศษต่าง ๆ ได้แก่ห้องจริยะ ห้องสมุด ทำป้ายคติเตือนใจ สอนใจ ชื่อนักบุญไม้ ติดตามต้นไม้และอาคารเรียน

1.4 การประสานงาน ผลการวิจัยพบว่า มีการติดต่อประสานงานกับวัดที่ตั้งอยู่ติดกับโรงเรียน ใช้วิธีประสานกับครู โดยการประชุมครูทั้งโรงเรียน ในเรื่องงานหรือกิจกรรมที่ต้องปฏิบัติ

1.5 การประชาสัมพันธ์ ผลการวิจัย พบว่า มีประชาสัมพันธ์ การดำเนินการจัดกิจกรรมในอุทยานการศึกษาโดยผ่านนักเรียน ไปยังผู้ปกครอง

1.6 การบริการประชาชน เปิดอุทยานการศึกษาให้ประชาชนเข้าใช้บริการด้านอาคารสถานที่ในการพักผ่อนหย่อนใจ จัดทำป้ายชื่อแสดงพันธุ์ไม้ต่าง ๆ อุทยานการศึกษาจะเปิดตลอด ไม่มีบุคลากรอำนวยความสะดวกหรือให้ความรู้ชื่อที่จัดแสดงส่วนใหญ่เป็นพันธุ์ไม้ชนิดต่าง ๆ มีบริการให้ยืมโต๊ะเก้าอี้ ไม่เสียค่าบริการหรือค่าใช้จ่ายในการใช้อุทยานการศึกษา และสถานที่ที่ประชาชนเข้ามาใช้บริการส่วนใหญ่ได้แก่บริเวณสนามกีฬาและสวนหย่อมรอบ ๆ อาคารเรียน

1.7 การดูแลบำรุงรักษา พบว่ามีการจัดทำให้อุทยานการศึกษา มีความร่มรื่นสะอาด สวยงามและมีระเบียบ โดยแบ่งนักเรียนออกเป็นกลุ่มสัปดาห์รับผิดชอบในเขตที่ได้รับมอบหมายมีระบบสภานักเรียนควบคุม ประเมินติดตามผลและมีครูเวร ครูประจำชั้นคอยกำกับดูแล

2. การจัดกิจกรรมการศึกษานอกห้องเรียน

2.1 ด้านวิชาการ ผลการวิจัยพบว่ามี การเร่งรัดคุณภาพทางวิชาการทุกกลุ่มประสบการณ์ โดยใช้ห้องสมุดเป็นสถานที่สื่อกลางในการจัดกิจกรรมวิชาการ มีการจัดมุมหนังสือในส่วนต่าง ๆ ของอุทยานการศึกษา นักเรียนทั้งหมดเคยมีส่วนร่วมในกิจกรรม

วิชาการของห้องสมุดและกิจกรรมที่นักเรียนเคยมีส่วนร่วมได้แก่การแข่งขันตอบปัญหา วิชาการที่จัดบ่อยครั้งมากที่สุดได้แก่วิชาภาษาไทย

2.2 ด้านวิชาชีพ ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารโรงเรียนทั้งหมดได้ให้มีการสอนด้านวิชาชีพงานที่สอนส่วนใหญ่เป็นเรื่องการแกะสลักผลไม้ งานใบตอง งานประดิษฐ์เศษวัสดุเป็นของใช้และของประดับตกแต่ง โดยครูผู้ที่มีความรู้ความสามารถในงานอาชีพต่าง ๆ จะเป็นผู้ฝึกสอนนักเรียนเอง

2.3 ด้านการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่เหมาะสม ผู้บริหารโรงเรียน ครูรับผิดชอบการจัดอุทยานการศึกษา ครูเวรประจำวัน และครูประจำชั้น จะอบรมนักเรียนเป็นประจำทุกวัน ทุกสัปดาห์ กิจกรรมที่จัดได้แก่ การฝึกนั่งสมาธิ

2.4 ด้านการอนุรักษ์ธรรมชาติสิ่งแวดล้อม ผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้รับผิดชอบการจัดอุทยานการศึกษาทั้งหมดใช้วิธีคงสภาพความร่มรื่น และปรับปรุงปลูกพันธุ์ไม้ต่าง ๆ เพิ่มเติมให้ร่มรื่น ได้แก่ ไม้ยืนต้น พันธุ์ไม้ไทย ๆ ที่หายาก ทั้งไม้หอมไม้เลื้อยจัดทำสวนดอกไม้ในวรรณคดี อนุรักษ์พันธุ์ปลา สอนให้นักเรียนรู้จักรักษาความสะอาด ประหยัดการใช้น้ำ ใช้ไฟฟ้า มีกิจกรรมประกวดคำขวัญ จัดระบบแยกขยะ กำจัดขยะ เป็นต้น

2.5 ด้านการอนุรักษ์มรดกศิลปวัฒนธรรม ประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่นพบว่าส่วนใหญ่จะจัดกิจกรรม ได้แก่ การทำบุญตักบาตร กิจกรรมในวันสำคัญของชาติ ศาสนา และวันสำคัญทางประเพณีนิยม กิจกรรมตามประเพณีของท้องถิ่นซึ่งเป็นกิจกรรมที่นักเรียนส่วนใหญ่ชอบการรวบรวมสิ่งของที่มีค่าต่อมรดกศิลปวัฒนธรรม นักเรียนส่วนใหญ่เห็นว่าเป็นเครื่องดนตรีไทย

2.5 ด้านแหล่งข้อมูลข่าวสาร ผู้บริหารโรงเรียนส่วนใหญ่จะใช้วิธีจัดทำเอกสารแผ่นพับ เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ

3. การนำอุทยานการศึกษามาใช้ประโยชน์ในการจัดการเรียนการสอน
ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารโรงเรียนส่วนใหญ่ส่งเสริมและสนับสนุนให้ครูจัดการเรียนการสอนโดยใช้อุทยานการศึกษา สถานที่ที่ครูใช้จัดกิจกรรมการเรียนการสอน นอกห้องเรียนมากที่สุดคือห้องสมุดและวัดที่อยู่ติดกับโรงเรียน สำหรับนักเรียน ทั้งหมดตอบว่า ครูพานักเรียนมาจัดการเรียนการสอนนอกห้องเรียนปกติที่ห้องสมุดมากที่สุด ส่วนการนำความรู้ที่ได้จากการเรียนการสอนที่นำมาใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันส่วนใหญ่จะนำแบบอย่าง เรื่องความสะอาด และความเป็นระเบียบเรียบร้อยและการปลูกต้นไม้ไปปฏิบัติที่บ้าน

1.4 สถานการณ์ประเมินติดตามผล

ผู้บริหารโรงเรียนส่วนใหญ่แต่งตั้งคณะกรรมการในการประเมินติดตามผลโดยการจัดประชุมครูในโรงเรียน ครูผู้รับผิดชอบการจัดใช้วิธีสังเกตการปฏิบัติงาน รายงานตามแบบรายงานผลที่โรงเรียนกำหนด และทำเมื่อสิ้นสุดการดำเนินงาน ในด้านนโยบายการจัดอุทยานการศึกษา ผู้บริหารโรงเรียน ครูผู้รับผิดชอบการจัดอุทยานการศึกษา นักเรียนและประชาชนส่วนใหญ่เห็นด้วยกับนโยบายการจัดอุทยานการศึกษา โดยผู้บริหารโรงเรียน เห็นว่าจะทำให้นักเรียนมีความรู้และประสบการณ์ตรง โรงเรียนสวยงาม สะอาด มีระเบียบ เรียบร้อยและนักเรียนส่วนใหญ่เห็นว่าการศึกษานอกห้องเรียน ในอุทยานการศึกษา เรียนได้รู้เรื่องสนุกสนุกสนานมากกว่าเรียนในชั้นเรียนปกติ กิจกรรมที่นักเรียนชอบได้แก่ การปลูกไม้ดอกไม้ประดับ สำหรับประชาชน เห็นว่า การจัดอุทยานการศึกษาทำให้ประชาชนได้อาศัยบริเวณอาคารสถานที่ของโรงเรียนพักผ่อนหย่อนใจและทำให้อาคารสถานที่ต่าง ๆ ของโรงเรียนร่มรื่น สะอาดสวยงาม และมีระเบียบ

2. ปัญหาการจัดอุทยานการศึกษา

2.1 ปัญหาด้านขั้นการเตรียมการ

จากผลการวิจัยพบว่าปัญหาด้านเตรียมการปัญหาส่วนใหญ่ได้แก่ นโยบายการจัดอุทยานการศึกษาไม่ชัดเจนและแน่นอน บุคลากรในโรงเรียนยังมีความรู้ในการจัดอุทยานการศึกษาไม่เพียงพอ ไม่มีการจัดสรรงบประมาณในเรื่องนี้โดยเฉพาะ ทำให้มีปัญหาในการจัดซื้อสื่อ วัสดุอุปกรณ์

2.2 ปัญหาด้านขั้นการดำเนินงาน

2.2.1 ปัญหาการบริหารการจัดอุทยานการศึกษา

ในการจัด

1) การจัดกิจกรรม พบว่า ปัญหาได้แก่ ขาดคู่มือที่เป็นแนวทาง

2) การจัดสรรทรัพยากร ผลการวิจัยพบว่า ขาดงบประมาณที่จะ

ใช้ในการปฏิบัติงาน

- 3) การจัดอาคารสถานที่เพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ เพื่อแหล่งความรู้ พบว่า ปัญหาคือ การขาดงบประมาณ
- 4) การประสานงานการดำเนินงาน พบว่า มีปัญหาผู้บริหารโรงเรียนส่วนใหญ่ไม่มีเวลาไปประสานงานกับหน่วยงานต่าง ๆ
- 5) การประชาสัมพันธ์การดำเนินงาน การจัดอุทยานการศึกษา พบว่า ปัญหาได้แก่ ขาดการประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่องและทั่วถึง
- 6) การบริการประชาชนพบว่า ปัญหาได้แก่ การขาดบุคลากรที่จะอำนวยความสะดวกและให้ความรู้แก่ประชาชนที่เข้ามาใช้บริการในอุทยานการศึกษา ส่วนโรงเรียนที่ไม่เปิดให้บริการประชาชนเข้าใช้บริการ เนื่องจากมีปัญหาในเรื่องการรักษาความปลอดภัย

2.2.2 ปัญหาการจัดกิจกรรมการศึกษานอกห้องเรียน

- 1) ปัญหาด้านวิชาการ ได้แก่ การมีนักเรียนจำนวนมากทำให้ไม่สามารถฝึกปฏิบัติจริงได้ไม่ทั่วถึง ขาดผู้เชี่ยวชาญในแหล่งวิทยาการที่มีอยู่ในโรงเรียนหรือที่อยู่ใกล้เคียงบริเวณโรงเรียน
- 2) ปัญหาด้านวิชาชีพ ได้แก่ ขาดงบประมาณในการจัดการเรียน การสอนการลงทุนทำโรงเรียน หาดินรั้วสัตว์ ตลอดจนค่าอาหาร ค่าวัสดุอุปกรณ์ ในการจัดการเรียนการสอน
- 3) ปัญหาด้านการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่เหมาะสม ปัญหาส่วนใหญ่ผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้รับผิดชอบการจัดอุทยานการศึกษาเห็นว่าเกิดจากสภาพชุมชนและสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรมมีสิ่งต่าง ๆ ยั่วยุยงต่อการอบรมหรือปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมในระยะเวลานั้น ๆ ต้องใช้เวลาในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม
- 4) ปัญหาด้านการอนุรักษ์ธรรมชาติสิ่งแวดล้อมได้แก่ โรงเรียนถูกน้ำท่วมติดต่อกัน 2 ปี (2538-2539) ต้นไม้ และสภาพทั่วไปเสียหาย มีปัญหาขยะ น้ำเน่าเสีย
- 5) ปัญหาด้านการอนุรักษ์มรดกศิลปวัฒนธรรม ประเพณีและภูมิปัญญาท้องถิ่นปัญหาได้แก่การขาดวัสดุอุปกรณ์ ในการจัดทำศูนย์ศิลปวัฒนธรรมประจำโรงเรียน
- 6) ปัญหาในด้านแหล่งข้อมูลข่าวสาร ได้แก่ ขาดงบประมาณในการจัดทำเอกสารแจ้งข้อมูลข่าวสาร

2.2.3 ปัญหาการนำอุทยานการศึกษามาใช้ประโยชน์ในการจัดการเรียนการสอน

ผลการวิจัยพบว่าปัญหาการนำอุทยานการศึกษามาใช้ประโยชน์ในการจัดการเรียนการสอนผู้บริหารโรงเรียนการจัดอุทยานการศึกษาครูส่วนใหญ่จัดการเรียนการสอนอยู่แต่ในชั้นเรียนปกติและจะนำนักเรียนมาจัดการเรียนการสอนนอกชั้นเรียนปกติเฉพาะวิชาเกษตรและพลศึกษา แต่ครูผู้รับผิดชอบการจัดอุทยานการศึกษาเห็นว่าครูมีทักษะในการจัดการศึกษา นอกห้องเรียนไม่เพียงพอ

2.3 ปัญหาด้านชั้นการประเมินติดตามผล

ปัญหาด้านชั้นการประเมินติดตามผล ผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้รับผิดชอบการจัดอุทยานการศึกษาล้วนมีปัญหา ได้แก่ ขาดการประเมินติดตามผลการจัดอุทยานการศึกษา และขาดการเก็บรวบรวมการรายงานผลอย่างต่อเนื่องจากหน่วยงานต้นสังกัด

อภิปรายผลการวิจัย

1. สภาพและปัญหาด้านชั้นการเตรียมการ

ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารโรงเรียนมีวัตถุประสงค์ในการจัดอุทยานการศึกษา เพื่อพัฒนาสภาพแวดล้อมให้เหมาะสมและเอื้อต่อการจัดการเรียนการสอน จากการศึกษาเอกสารพบว่า มีการวางรูปแบบและแนวทางในการจัดที่เน้นความร่วมมือ ความสะอาด ความสวยงาม มีห้องสมุด บริการนักเรียนและประชาชน โดยอาศัยความร่วมมือของต้นไม้ใหญ่ ต้นไม้ดั้งเดิมของโรงเรียน มีแผนงาน โครงการที่สนับสนุนการจัดอุทยานการศึกษาประเภทวิชาการและการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่เหมาะสม ผู้วิจัยเห็นว่า การเตรียมการจัดอุทยานการศึกษามีการวางแผนการจัดที่สนองนโยบายของกระทรวงที่เน้นความร่วมมือ ความสะอาด ความสวยงาม ความมีระเบียบ และมีแหล่งน้ำ (สำนักงานปลัดกระทรวง กระทรวงศึกษาธิการ, 2536) จึงเน้นการจัดบรรยากาศที่เอื้อต่อการจัดการเรียนการสอนในลักษณะการสร้างสิ่งแวดล้อมที่ดีเพื่อหวังผลต่อการพัฒนานิสัยและเจตคติที่ดี ทั้งให้เป็นไปตามหลักการจัดอาคารสถานที่ ดังที่ปริญญา อังสุสิงห์ (2521) บุญช่วย จินดาประพันธ์ (2536) วินัย วีระวัฒนานนท์ (2538) และสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2535) ที่กล่าวว่า การจัดสถานศึกษา

จำเป็นต้องพัฒนาสิ่งแวดล้อมให้ดูร่มรื่นเป็นระเบียบเรียบร้อย สะอาด สวยงาม โดยอาศัย ประสบการณ์การทำงานและซึ่งยังไม่เข้าใจหลักการอุทยานการศึกษาที่แท้จริง โดยเฉพาะใน ส่วนของการจัดอุทยานการศึกษา เพื่อแก้ปัญหาการขาดแคลนวัสดุ อุปกรณ์ อาคารสถานที่ สิ่งแวดล้อมและบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญ ทายากไว้ในที่เดียวกันเพื่อเอื้ออำนวยโอกาสทางการศึกษาแก่คนทุกระดับ และสนองต่อการศึกษาตลอดชีวิตตามกลุ่มนิเทศการนิเทศ และกลุ่ม มนุษย์นิยม (วิจิตร ศรีสอาน และนิพนธ์ ศุภปริดี, 2533) เป็นศูนย์กลางของชุมชนในการจัด กิจกรรมทางวิชาการ นันทนาการ ศิลปวัฒนธรรม ประเพณีต่าง ๆ (จันทกานต์ สุวรรณานาภุติ, 2535) ทั้งนี้เพราะผลการวิจัยพบว่า ปัญหาด้านชิ้นการเตรียมการส่วนใหญ่มีปัญหาคือ ผู้บริหาร โรงเรียน และครูผู้รับผิดชอบการจัดอุทยานการศึกษาไม่ชัดเจนและแน่นอนในนโยบาย ส่วนปัญหา การขาดงบประมาณสามารถแก้ไขได้โดยขอบริจาคจากครูและผู้ปกครองของนักเรียน ตลอดจน รวมถึงการได้รับความช่วยเหลือจากมูลนิธิ องค์กร เจ้าอาวาสวัดที่โรงเรียนตั้งอยู่ ทั้งนี้จากการศึกษา เอกสารพบว่า โรงเรียนก่อตั้งโดยเจ้าอาวาสวัดและประชาชนในชุมชนจะได้รับความร่วมมือ โดยเฉพาะด้านงบประมาณสำหรับการจัดดำเนินการตกแต่งอาคารสถานที่ ซึ่งผลการวิจัยพบว่า ประชาชนได้มาใช้พักผ่อนหย่อนใจ เล่นกีฬา ทำให้ประชาชนเกิดความรู้สึกว่าเป็นเจ้าของและ เป็นส่วนหนึ่งของโรงเรียน จึงทำให้ง่ายต่อการขอความร่วมมือทั้งด้านการเงิน แรงงาน อุปกรณ์ ต่าง ๆ (ธีระ รุญเจริญ, 2536 สวัสดิ์ จงกล และจันตรี คุปตะวาทีน, 2537)

ไม่มีความชัดเจนและแน่นอนของนโยบายการจัดอุทยานการศึกษา จึงทำให้ขาด ความเข้าใจในหลักการและนโยบายที่แท้จริง ประกอบกับผล การวิจัยพบว่า ขาดการประเมิน ติดตามผลจากหน่วยงานต้นสังกัด ทั้งนี้เป็นเพราะในช่วงที่ นโยบายการจัดอุทยานการศึกษา กำลังเริ่มดำเนินการ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการหมด วาระมีการสับเปลี่ยนรัฐมนตรี ว่าการกระทรวงขึ้นมาใหม่ และประกอบกับปลัดกระทรวงศึกษาธิการที่ดำเนินเรื่องนี้ได้เกษียณ อายุ จึงทำให้ นโยบายการจัดอุทยานศึกษาลดความสำคัญลง และการดำเนินงานไม่ต่อเนื่อง สอดคล้องกับคำกล่าวของ เจือจันทร์ จงสถิตอยู่ และอมรวิรัช นาคทรพร (2539) ที่กล่าวว่าสำนักงานปลัดกระทรวง กระทรวงศึกษาธิการ ไม่ประสานงานระหว่างกรมต่าง ๆ ได้อย่าง มีประสิทธิภาพ แต่ละกองแผนงานของกรมมีแผนงานหลักของตนเอง และสำนักงานคณะกรรมการ ประถมศึกษาแห่งชาติ เป็นกรมหนึ่งที่มีความอิสระมีภารกิจ มีแผนงานหลัก ซึ่งการจัดอุทยาน การศึกษาได้ถูกส่งการไปตามจังหวัดต่าง ๆ มิได้ส่งตรงมาจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษา แห่งชาติ ไปยังสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอการดำเนิน

งานจึง ไม่มีการจัดตั้งและมีการเขียนแผนงานโครงการการจัดอุทยานการศึกษามากในระยะปี พ.ศ. 2536 ซึ่งเป็นปีเริ่มดำเนินการ และลดน้อยลงเรื่อย ๆ จนในปี พ.ศ. 2539 พบว่ามี การเขียนแผนงานโครงการอุทยานการศึกษาเพียง โรงเรียนเดียว จึงชี้ให้เห็นว่าผู้บริหาร โรงเรียนและครูผู้รับผิดชอบการจัดอุทยานยังไม่เข้าใจหลักการที่แท้จริงของการจัดอุทยานการศึกษา สอดคล้องกับผลการวิจัย สุพนจน์ น้อยจินดา (2530) ฉัตรชัย ชยาวุฒินันท์ (2535) และ พัชรา สร้อยจิต (2535) ที่พบว่า การดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ในโรงเรียนประถมศึกษามีปัญหา ความไม่ชัดเจนในนโยบาย และการเปลี่ยนแปลงงานบ่อย

2. สภาพและปัญหาด้านขั้นการดำเนินงาน

2.1 การบริหารการจัดอุทยานการศึกษา

จากผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารโรงเรียนใช้วิธีการถ่ายโอนทรัพยากร จากโครงการหนึ่ง ไปยังโครงการหนึ่งตามความเหมาะสม ทั้งนี้เป็นเพราะความจำเป็นในด้าน งบประมาณ บุคลากร วัสดุ อุปกรณ์ ที่มีจำกัด ประกอบกับผู้บริหารโรงเรียน และครูผู้รับผิดชอบ การจัดอุทยานการศึกษา มีประสบการณ์ในการทำงานมานาน คือ ผู้บริหารโรงเรียนมีอายุราชการ นานถึง 25 ปีขึ้นไป ส่วนครูผู้รับผิดชอบการจัดอุทยานการศึกษาส่วนใหญ่อายุราชการ 11-15 ปี จึงมีประสบการณ์ในด้านการบริหารการจัดอุทยานการศึกษา และขาดคู่มือที่เป็นแนวทางในการจัด กิจกรรม ผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้รับผิดชอบการจัดอุทยานก็สามารถแก้ปัญหาได้ และสามารถ ดำเนินงานแม้จะไม่มีการติดตามประเมินผลจากหน่วยงานต้นสังกัด ซึ่งสอดคล้องกับ ปรีชา คัมภีร์ปรภณ์ (2536) ที่กล่าวว่า การบริหารงานจะให้มีประสิทธิภาพจึงจำเป็นต้องมีการถ่ายโอนกระจาย ทรัพยากรตามความต้องการของหน่วยงานและประสบการณ์ของผู้บริหาร

สำหรับการจัดอาคารสถานที่ให้เป็นแหล่งความรู้ ผลการวิจัย พบว่า โรงเรียนทั้งหมดจัดทำห้องสมุด ผู้วิจัยเห็นว่าเป็นเรื่องปกติธรรมดาที่โรงเรียนโดยทั่วไปจะต้อง จัดบริการนักเรียนในระบบโรงเรียน แต่พบว่าในบางโรงเรียนจัดแหล่งความรู้ในรูปของห้องสมุด ออกมาบริการนักเรียนและประชาชน โดยจัดหนังสือใส่ตะกร้า ใส่ชั้นตะแกรงแขวนตามศาลา รั้วไม้ที่ร่มรื่นให้นักเรียนได้อ่านอย่างมีอิสระ ไม่มีกฎระเบียบห้ามนำอาหาร น้ำดื่มเข้าไปในห้อง จากการสังเกตพบว่า นักเรียนจะมาใช้บริการมากกว่าในห้องสมุดปกติ ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าว

ไทเลอร์ (Tyler อ้างถึงในวิชัย วงษ์ใหญ่, 2537) ที่กล่าวว่า การจัดบรรยากาศการเรียนการสอนควรให้ผู้เรียนพึงพอใจ มีสุนทรียภาพ ได้ชื่นชมบรรยากาศที่ร่มรื่นสวยงาม เห็นความสำคัญของสิ่งรอบ ๆ ตัว (ณรุทธ์ สุทธจิตต์, 2536) ผู้วิจัยเห็นว่า จะทำให้นักเรียนมีความรู้สึกที่ดีเป็นมิตร เห็นคุณค่าและความสำคัญของธรรมชาติ ลดความคิดที่เป็นปฏิปักษ์หรือมุ่งที่จะเอาประโยชน์และทำลายธรรมชาติน้อยลง ดังที่พระธรรมปิฎก (2537) ได้กล่าวถึงวิธีอนุรักษ์ธรรมชาติสิ่งแวดล้อม

การเปิดอุทยานการศึกษาบริการประชาชน พบว่า ในโรงเรียนต่าง ๆ ส่วนใหญ่เปิดบริการให้ประชาชนเข้าใช้ ซึ่งประชาชนส่วนใหญ่จะเข้ามาใช้พักผ่อนหย่อนใจ หรือเล่นกีฬาในเวลาเย็นและในบางโรงเรียนเป็นสถานที่ท่องเที่ยว มี โบราณสถาน โบราณวัตถุ ปูนียสถาน ปูนียวัตถุ อุทยานมัจฉา เป็นต้น เป็นแหล่งท่องเที่ยวแต่ผลการวิจัยพบว่า ไม่มีบุคลากรในการอำนวยความสะดวกหรือให้ความรู้ ทั้งนี้เนื่องจากภาระงานของครูโรงเรียนประถมศึกษาที่มีมากอยู่แล้ว โดยเฉพาะนอกเวลาราชการจำเป็นต้องอาศัยผู้เสียสละเวลาเป็นอย่างยิ่ง สำหรับกิจกรรมที่ไม่มีการจัดสรรงบประมาณ และผู้เชี่ยวชาญโดยเฉพาะในแต่ละเรื่อง แต่ละสถานที่ ผลจากการวิจัยพบว่า ในการมาใช้บริการของประชาชนจะเน้นไปทางด้านการพักผ่อน จากการดูไม้ดอกไม้ประดับ ไม่มีป้ายให้ความรู้ในรายละเอียด สำหรับแหล่งความรู้ของแต่ละแห่ง แต่มีบางโรงเรียนที่ครูมีความรู้ความสามารถสนใจรวบรวมสิ่งของ เครื่องมือ เครื่องใช้ ซึ่งเป็นสิ่งของที่มีคุณค่าต่อมรดกศิลปวัฒนธรรม ประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น จัดทำนิทรรศก์ หรือห้องศิลปวัฒนธรรมภายในโรงเรียนไว้บริการประชาชน ตลอดจนจัดสอนให้แก่ นักเรียนโดยเฉพาะเรื่องท้องถิ่นของเรา ในวิชาสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต

การบำรุงดูแลรักษาอุทยานการศึกษาผลการวิจัยพบว่า ส่วนใหญ่ยังทำให้อุทยานการศึกษา ร่มรื่น สะอาด สวยงามและมีระเบียบ ใช้วิธีแบ่งนักเรียนออกเป็นกลุ่มสัปดาห์ละครั้ง ในเขตที่ได้รับมอบหมาย มีระบบสภานักเรียนควบคุมและมีครูเวรคอยกำกับดูแลซึ่งเป็นวิธีการที่ทำกันโดยปกติทั่วไปมีปัจจัยที่สำคัญคือ ผู้บริหารโรงเรียน ครูผู้รับผิดชอบการจัดจะจัดหาอุปกรณ์เครื่องมือในการทำความสะอาดอย่างพร้อมเพียง และพบว่า นักเรียนรู้จักรักษาความสะอาด โดยเกรงว่าจะอายแก่ผู้มาเยี่ยมชม สอดคล้องกับคำกล่าวของ สุมน อมรวิวัฒน์ (2535) ที่ว่าการเตรียมเด็กและเยาวชนให้เป็นผู้ที่มีค่านิยมที่เหมาะสมต้องปลูกเร้าให้นักเรียนคิดถึงผลของ

การกระทำและเรียนรู้จากสังคม (Bandura, 1977 อ้างถึงในสุนน อมรวิวัฒน์, 2536) สำหรับปัญหาในการดูแลบำรุงรักษาของการจัดอุทยานการศึกษาคือ ปัญหาน้ำท่วม ในช่วงที่ผู้วิจัย ออกเก็บรวบรวมข้อมูลพบว่า มีหลายโรงเรียนประสบปัญหาน้ำท่วมอย่างหนักไม่สามารถเปิดทำการสอน ได้รับความเสียหายจากน้ำท่วมทั้งต้นไม้และสภาพอาคารสถานที่และปัญหาน้ำท่วมนี้เพิ่งได้ประสบ ในช่วงเวลา 2 ปีที่ผ่านมา (2538-2539) ต้นไม้ ไม้ดอก ไม้ประดับ และอาคารสถานที่ได้รับ ความเสียหาย สิ่งที่ผู้วิจัยสังเกต พบว่า ผู้บริหารโรงเรียน ครูผู้รับผิดชอบการจัดอุทยาน การศึกษากำลังเกิดความท้อถอยหมดกำลังใจที่จะพัฒนาปรับปรุง โรงเรียนให้สวยงามด้วยการปลูก เพราะเกรงน้ำท่วมในปีต่อ ๆ ไปอีก

2.2 การจัดการศึกษานอกห้องเรียน

ด้านวิชาการ จากการศึกษาวิจัย พบว่าผู้บริหารโรงเรียน และ ครูผู้รับผิดชอบการจัดอุทยานการศึกษา มีการเร่งรัดคุณภาพทางการศึกษา ด้านวิชาการทุกกลุ่ม ประสบการณ์โดยใช้ห้องสมุดเป็นสถานที่สื่อกลางในการจัดกิจกรรม ตลอดจนมีการจัดมุมหนังสือ ในส่วนต่าง ๆ ของอุทยานการศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วินนา นุสสวัสดิ์ (2537) และ สมชาย งามสุขสวัสดิ์ (2536) ที่พบว่า การจัดบรรยากาศสิ่งแวดล้อม อาคารสถานที่เป็น อุทยานการศึกษาและจัดมุมหนังสือตามมุมต่าง ๆ ของโรงเรียน เพื่อใช้ในการเรียนการสอน จากผลการวิจัยพบว่ากิจกรรมที่นักเรียนมีส่วนร่วมได้แก่การแข่งขันตอบปัญหาวิชาการและที่จัดบ่อย ครั้งมากที่สุด คือ วิชาภาษาไทย ทั้งนี้อาจเป็นการนำรูปแบบการจัดอุทยานการศึกษาวัดไร่ขิง มุสนธิ ศ.ดร. ก่อ สวัสดิ์พาณิชย์ ได้นำรูปแบบการจัดอุทยานการศึกษา มีการเร่งรัดคุณภาพทาง การศึกษา โดยจัดกิจกรรมวิชาภาษาไทย เพราะเห็นว่าวิชาภาษาไทยเป็นวิชาที่เป็นรากฐานและ เครื่องมือในการแสวงหาความรู้และการเรียนการสอนวิชาอื่น ๆ (สถาบันพัฒนาผู้บริหารการศึกษา, 2537) สอดคล้องกับงานวิจัยของ สมชาย งามสุขสวัสดิ์ (2536) ที่พบว่าครูผู้สอนทุกกลุ่ม ประสบการณ์แนะนำให้นักเรียนเข้าใช้ บริการห้องสมุดอย่างเสรี

ด้านวิชาชีพ พบว่าส่วนใหญ่งานวิชาชีพที่จัดสอนและฝึกอบรม ได้แก่การ สอนแกะสลักผักผลไม้ งานใบตอง งานประดิษฐ์เศษวัสดุเป็นของประดับตกแต่งและของใช้ และ สอนโดยครูผู้สอนของโรงเรียนเอง ทั้งนี้เพราะการสอนงานพื้นฐานอาชีพขึ้นกับปัจจัยหลายอย่าง ได้ แก่ผู้บริหารโรงเรียน ครูผู้สอนจะพิจารณาความสำคัญของงานอาชีพแต่ละงานที่จะจัดสอนวิชาชีพ

ในโรงเรียน (จันทร์ คุปตะวาทีน, 2537) งานอาชีพที่นำมาสอนมักเป็นงานอาชีพพื้น ๆ ที่นักเรียนสามารถหาวัสดุอุปกรณ์ได้ง่าย ใช้เวลาในช่วงชั่วโมงเรียนปกติ ไม่ต้องลงทุนมากหรือประสานงานกับบุคลากรที่เป็นทรัพยากรของท้องถิ่นมาจัดสอน ดังผลการวิจัยของ เอนก ยารังษี (2536) ที่พบว่าทรัพยากรท้องถิ่นที่เป็นบุคลากร ไม่มีเวลาว่างพอที่จะมาช่วยเหลือจัดการเรียน การสอนเพราะช่วงเวลาไม่เอื้ออำนวยในการมาให้ความรู้แก่โรงเรียนต่าง ๆ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ประสิทธิ์ อามาตร์ (2528) ที่พบว่าครูใช้วัสดุอุปกรณ์ที่มีอยู่ในท้องถิ่นมากที่สุดในการจัดการเรียนการสอนและไม่สะดวกที่จะไปเชิญวิทยากรที่เหมาะสมกับงาน

ด้านการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่เหมาะสม พบว่า จะใช้วิธีอบรมนักเรียนเองเป็นประจำ และในแต่ละวันจะให้ครูเวรประจำวันและครูประจำชั้นอบรมนักเรียนทุกวันกิจกรรมนอกเหนือจากการอบรมคือการฝึกนั่งสมาธิ ซึ่งเป็นไปตามการจัดกิจกรรมถ่ายทอดและกิจกรรมการเรียนรู้ ดังที่ โกศล มีคุณ (2536) กล่าวคือ พฤติกรรมการสอนของครูในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมและเน้นการบรรยายเป็นหลัก ครูมีการบังคับเข้มงวดเป็นส่วนใหญ่ ด้วยวิธีพูดและตรวจสอบการปฏิบัติกิจวัตรประจำวันของนักเรียนในชั้นเรียน มีการส่งเสริมด้านจริยธรรม ด้วยการติดภาพติดคำขวัญ คติธรรมในห้อง และอาคารเรียนทั่วไปในบริเวณโรงเรียน มีการจัดมุมหนังสือธรรมะ และห้องจริยธรรมซึ่งผลของการจัดกิจกรรมถ่ายทอดที่ครูใช้ในการอบรมจริยธรรมศีลธรรมและค่านิยม ด้วยกิจกรรมการบรรยาย สนทนา เล่านิทาน เป็นต้น และเป็นไปตามกิจกรรมถ่ายทอดและการฝึกอบรมหรือปรับพฤติกรรมดังที่ สุมน อมรวิวัฒน์ (2536) เสนอแนะใช้กิจกรรมฝึกนั่งสมาธิ การสวดมนต์ ฝึกพิธีกรรมทางศาสนาและกิจกรรมการเรียนรู้ทางสังคม

การอนุรักษ์ธรรมชาติสิ่งแวดล้อม จากผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารโรงเรียนทั้งหมดได้จัดอุทยานการศึกษา โดยใช้วิธีคงสภาพความร่มรื่น และปรับปรุงปลูกพันธุ์ไม้ต่าง ๆ เพิ่มเติม ให้ร่มรื่นและเอื้อต่อการเรียนการสอน ซึ่งเป็นไปตามที่ วินัย วีระวัฒนานนท์ (2538) ที่กล่าวว่าโรงเรียนหรือสถานศึกษาจำเป็นต้องพัฒนาสิ่งแวดล้อมให้ร่มรื่นเป็นระเบียบเรียบร้อย สวยงาม สะอาด เช่น ปลูกต้นไม้ดอกไม้ ทำสวนหย่อม ให้เป็นตัวอย่างแก่ชุมชนและจะเป็นการสร้างนิสัยของบุคคลในสถานศึกษาให้รักความเป็นระเบียบ รักสวยรักงาม รักษาความสะอาด นอกจากนี้ยังพบว่าทางโรงเรียนได้จัดให้นักเรียนรู้จักรักษาความสะอาด รู้จักประหยัดน้ำ รู้จักประหยัดไฟ จัดกิจกรรมประเภทคำขวัญ จัดระบบแยกขยะ กำจัดขยะ เป็นไปตามที่ ศิริพรต ผลสินธุ์ (2531)

ได้เสนอแนวทางในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมและการให้โรงเรียนต่าง ๆ จัดป้ายนิเทศ วรรณคดีปลูกต้นไม้ ตลอดจนการจัดบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมที่ดีในโรงเรียน (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2535) และ สุนน อมรวิวัฒน์ (2535) กล่าวว่า การจัดบรรยากาศสิ่งแวดล้อมที่สะอาด สงบ สวยงาม จะทำให้นักเรียนคุ้นเคย เคยชิน และติดตัวเป็นนิสัยซึ่งการสอนในที่ที่ร่มรื่น สะอาด สวยงาม สงบจะสอนได้ง่ายและดีกว่าในสถานที่สกปรก แออัด ว่างวาย

การอนุรักษ์มรดกศิลปวัฒนธรรม ประเพณีและภูมิปัญญาท้องถิ่นพบว่า โรงเรียนทั้งหมดจัดกิจกรรมวันสำคัญของชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ กิจกรรมประเพณีท้องถิ่น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วิมล สุวนสุข (2533) ที่พบว่าการจัดกิจกรรมอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมของโรงเรียนประถมศึกษาเป็นกิจกรรมด้านขนบธรรมเนียมประเพณีและศาสนามากที่สุด รองลงมา เป็นกิจกรรมวันแม่ วันเด็ก จากผลการวิจัยพบว่านักเรียนชอบกิจกรรมวันสำคัญและกิจกรรมประเพณีท้องถิ่นมากทั้งนี้ เป็นเพราะกิจกรรมอนุรักษ์มรดกศิลปวัฒนธรรมประเพณีและภูมิปัญญาท้องถิ่น ครูจะใช้วิธีการเล่าประสบการณ์ถ่ายทอดเนื้อหาวัฒนธรรมที่ใกล้เคียงกับสภาพจริงของสังคม นักเรียนจะไม่เห็นความสำคัญเพราะไม่มีส่วนร่วม เป็นนามธรรมทำให้นักเรียนไม่เห็นความสำคัญ (โกศล มีคุณ, 2536) แต่เมื่อมีกิจกรรมวันสำคัญต่าง ๆ กิจกรรมประเพณีทางศาสนาหรือกิจกรรมประเพณีท้องถิ่น เช่นการเล่นดนตรี-นาฏศิลป์ การแสดงพื้นเมือง ขนบธรรมเนียมประเพณี เป็นต้น นักเรียนมักพึงพอใจกับกิจกรรมที่โรงเรียนได้จัด เป็นเพราะนักเรียนได้ร่วมกิจกรรม ดังที่ สุนน อมรวิวัฒน์ (2536) กล่าวว่า บุคคลจะสามารถเรียนรู้และซึมซับวัฒนธรรมได้ดีเมื่ออยู่ในบรรยากาศ และมีส่วนร่วมในกิจกรรม การรวบรวมสิ่งของที่มรดกศิลปวัฒนธรรมพบว่า มีการเก็บรวบรวมเครื่องดนตรีไทย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะตามปกติในโรงเรียนประถมศึกษา จะมีการสอนดนตรีไทย เช่น หล่ย กลองยาว ในบางโรงเรียนครูมีความสามารถด้านดนตรีไทย ก็จะมีการจัดสอน จากรายละเอียดมีบางโรงเรียนได้รวบรวมโบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ เครื่องมือเครื่องใช้ต่าง ๆ ของท้องถิ่นทำเป็นศูนย์ศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านหรือพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นประจำอยู่ในโรงเรียน จากการเข้าสังเกตพบว่า ส่วนใหญ่ที่จัดแสดงนั้นยังเป็นเพียงการจัดแสดงที่ไม่บอกข้อมูลของแหล่งความรู้นั้น ๆ และพบว่าชุมชนมีความต้องการที่จะนำสิ่งของที่มีคุณค่าของท้องถิ่นมามอบให้โรงเรียน เพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้และศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นสื่อการเรียนรู้ที่มีคุณค่าทางวัฒนธรรมอย่างดีสร้างภูมิใจ ความตระหนักความรักในชาติของตนดังที่ อัปสร มีสิงห์ (2534) ได้กล่าวว่า การจัดทำพิพิธภัณฑ์ในโรงเรียนจะช่วยส่งเสริมความเข้าใจ ความภูมิใจ

ความตระหนักในชาติของตนของนักเรียนและเป็นการสร้างความสนใจใฝ่รู้ ความศรัทธาต่อการเรียนที่เน้นปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนโดยวัฒนธรรมประเพณี ศิลปะพื้นบ้าน จะช่วยสร้างบรรยากาศของการเรียนการสอนได้ดียิ่ง (สุนทร อมรวิวัฒน์, 2535)

แหล่งข้อมูลข่าวสาร พบว่าส่วนใหญ่จะมีการทำเอกสาร ประเภทแผ่นพับ เผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร ทั้งนี้เป็นเพราะโรงเรียนที่เป็นอุทยานการศึกษา ส่วนใหญ่นอกจากมีความพร้อมแล้ว ยังเป็นแหล่งวิทยาการที่สำคัญของชุมชนและตั้งมานานเป็นแหล่งวิทยาการของชุมชนดังนั้นจึงมีการเผยแพร่ข้อมูล โดยการแจ้งผ่านนักเรียนยัง ไปยังผู้ปกครอง เพื่อประโยชน์การบริหารงานโรงเรียน การดำเนินงานของโรงเรียนเป็นส่วนใหญ่ (ชโลมใจ ภิงคารวัฒน์ และสุรพล ทังดี, 2531) และไม่ได้มุ่งเป็นแหล่งข้อมูลข่าวสารตามหลักการอุทยานการศึกษาอย่างแท้จริง และน้อยที่สุดมีการจัดทำที่อ่านหนังสือพิมพ์และหนังสือต่าง ๆ จากการสังเกตพบว่าหนังสือพิมพ์และหนังสือต่าง ๆ อยู่ในสภาพเก่าชำรุดจึงเป็นเรื่องที่ของรัฐจะต้องหันมาสนใจเอาใจใส่ในการจัดการกับแหล่งข้อมูลข่าวสารให้มีเพียงพอต่อประชาชน

2.3 การนำอุทยานการศึกษามาใช้ประโยชน์ในการจัดการเรียนการสอน

การนำอุทยานการศึกษามาใช้ประโยชน์ในการจัดการเรียนการสอน พบว่า ผู้บริหารโรงเรียนส่วนใหญ่ให้การสนับสนุนให้ครูจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยใช้อุทยานการศึกษา และสถานที่ที่ครูนำนักเรียนออกมาจัดกิจกรรมการเรียนการสอนนอกห้องเรียนมากที่สุด คือห้องสมุดและวัดที่อยู่ติดกับโรงเรียน สืบเนื่องมาจากห้องสมุดเป็นแหล่งวิทยาการที่ครูสามารถนำนักเรียนมาจัดการเรียนการสอนนอกห้องเรียนได้สะดวกที่สุด และห้องสมุดเป็นแหล่งความรู้ที่นักเรียนสามารถศึกษาได้ด้วยตนเองมีการแรงค์ให้นักเรียนหันมาสนใจใช้ประโยชน์จากห้องสมุดโดยจัดห้องสมุดให้น่าสนใจ เช่น จัดป้ายนิเทศ จัดนิทรรศการ แนะนำหนังสือ ห้องสมุดเปิดบริการตลอดทั้งวัน มีการจัดกิจกรรมได้แก่การแข่งขันตอบปัญหา การประกวด แนะนำแนวการอ่าน เป็นต้น จึงทำให้ห้องสมุดเป็นสถานที่ที่มีการจัดกิจกรรมมากที่สุดสำหรับนักเรียน สอดคล้องกับงานวิจัยของ วินนา พูลสวัสดิ์, 2537 ที่ว่ามีการจัดมุมหนังสือและห้องสมุดเพื่อใช้ในการจัดการเรียนการสอนสำหรับโรงเรียนที่จัดอุทยานการศึกษา และจากผลการวิจัยยังพบว่ามีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนนอกห้องเรียนที่วัดที่อยู่ติดกับโรงเรียน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะโรงเรียนประถมศึกษาที่เป็นที่ตั้งของอุทยานการศึกษาล้วนใหญ่ถือกำเนิดมาจากวัด และยังมีที่ตั้งอยู่ในที่ดินของวัดการทำกิจกรรมต่าง ๆ จึงมีความผูกพันธ์กับวัดการทำกิจกรรมต่าง ๆ เกี่ยวนั้นกับวัด เช่น

กิจกรรมศาสนพิธี ประเพณี การจัดกิจกรรมวันสำคัญ ความช่วยเหลือด้านทุนทรัพย์จากวัด เป็นต้น (สมประสงค์ วิทย์เกียรติ, 2537) และในหลักสูตรการเรียนการสอนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เนื้อหาหน่วยที่ 4 หน่วยย่อยที่ 4 ของวิชาสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตเป็นเรื่องศิลปวัฒนธรรมไทย (กรมวิชาการ, 2534) ครูจึงยกตัวอย่างจากสิ่งของหรือสถานที่ต่าง ๆ อยู่ในบริเวณวัดที่เป็นที่ตั้งของโรงเรียนสอดคล้องกับคำกล่าวของ โทศล มีคุณ (2536) ที่ว่าครูมักบรรยายหรือเล่าจากสิ่งที่อยู่ในสภาพจริงของสังคม ของท้องถิ่น ดังนั้นครูผู้สอนจึงยกตัวอย่างแหล่งวิทยาการในโรงเรียนและน่านักเรียนมาจัดการเรียนการสอน ในส่วนของเนื้อหาวิชาที่เกี่ยวข้องนอกเหนือจากวิชาเกษตรและพลศึกษา

การนำอุทยานการศึกษามาใช้ประโยชน์ในการจัดการเรียนการสอน ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารโรงเรียนเห็นว่าครูยังจัดการเรียนการสอนอยู่แต่ในชั้นเรียนปกติและจะน่านักเรียนมาจัดการเรียนการสอนนอกห้องเรียนแต่เฉพาะวิชาเกษตรและวิชาพลศึกษาเท่านั้น ซึ่งไม่สอดคล้องกับ ผลการวิจัยที่พบว่า ครูผู้รับผิดชอบการจัดการอุทยานการศึกษาค้นคว้าปัญหาการนำอุทยานการศึกษามาใช้ประโยชน์คือ ครูผู้สอนมีทักษะในการจัดการศึกษานอกห้องเรียนและจากรายละเอียดครูเกรงว่าจะจัดการเรียนการสอนไม่ทันตามหลักสูตรเนื่องจากเห็นว่า เนื้อหาตามหลักสูตรมีมาก ทั้งนี้ผู้วิจัยเห็นว่า ครูผู้สอนอยากน่านักเรียนออกมาสอนนอกห้องเรียนแต่มีปัญหาดังตรงที่ขาดทักษะในการจัดการเรียนการสอนนอกห้องเรียน เพราะในโรงเรียนแต่ละแห่งมีแหล่งความรู้ที่ต้องอาศัยความเชี่ยวชาญ ความชำนาญเฉพาะด้าน จึงเป็นการยากที่จะให้ครูจัดการเรียนการสอนโดยลักษณะเด่นหรือแหล่งความรู้ที่มีอยู่ในโรงเรียนมาจัดการเรียนการสอนได้ การนำบุคคลในท้องถิ่นมาช่วยในการจัดการเรียนการสอนจะทำได้เมื่อภูมิปัญญาท้องถิ่นเหล่านั้นมีความเสียสละ จากผลการวิจัยพบว่า มีหลายโรงเรียนได้นำเอาบุคคลในท้องถิ่น โดยเฉพาะภูมิปัญญาชาวบ้านมาจัดสอน ซึ่งบุคคลเหล่านั้นเสียสละทั้งเวลา แรงกาย และเงินทอง มาจัดการเรียนการสอนภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย ซึ่งกำลังจะสูญสิ้น โดยวัฒนธรรมตะวันตกที่มีอิทธิพลและเข้ามาทุกทิศทุกทาง ผู้วิจัยเห็นว่า เป็นสัญญาณให้เห็นว่าคนไทยในท้องถิ่นกำลังสนใจท้องถิ่นที่อยู่ของตน โดยร่วมมือเข้ามาช่วยสอนมรดกศิลปวัฒนธรรมไทย ได้แก่ การนำเครื่องมือเครื่องใช้ สิ่งของที่มีค่าต่อมรดกศิลปวัฒนธรรมไทย เครื่องดนตรีไทย หรือแม้แต่การเข้ามาช่วยสอนดนตรีไทย วัฒนธรรมพื้นบ้าน การรำรำ การร้องเพลงพื้นบ้านการเล่นลำตัด หรือความเป็นมาของ โบราณสถาน โบราณวัตถุ ปูนัยสถาน ปูนัยวัตถุ โดยไม่คิดค่าตอบแทน ซึ่งจะพบในโรงเรียนที่มีการจัดอุทยานการศึกษาก็มีความร่วมมือ สะอาด สวยงามความเป็นระเบียบและสามารถรวบรวมสิ่งของที่หายากมาไว้เพื่อใช้อำนวยในการศึกษาตามหลักของกลุ่มมนุษยนิยม

(วิจิตร ศรีสอาน และนิพนธ์ ศุขปริตติ, 2533) ในลักษณะของพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านหรือห้องศิลปะ วัฒนธรรมพื้นบ้านในโรงเรียน จากการสัมภาษณ์บุคคลในท้องถิ่นที่มาช่วยในการจัดการเรียน การสอนศิลปะ วัฒนธรรมพื้นบ้าน ทั้งด้านดนตรีไทยและวัฒนธรรมพื้นบ้าน พบว่า มีปัญหาระเบียบ ราชการทำให้บุคคลเหล่านี้เบื่อง่าย จึงต้องเข้ามาสกลในลักษณะของช่วยสอนใช้เวลาอก ราชการ

3. สภาพและปัญหาด้านชั้นการประเมินติดตามผล

ปัญหาการประเมินติดตามผล ได้แก่ ขาดการประเมินผลอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้อาจ เป็นเพราะการเปลี่ยนผู้นำทางการศึกษาระดับกระทรวงตามวาระนโยบายจะเปลี่ยนตามผู้บริหาร สอดคล้องกับงานวิจัยของ จิตรชัย ศยาวิมุต (2535) ที่กล่าวว่า แต่ละสายงานมีการกำหนด โครงการในสายงานของตนเองเป็นส่วนใหญ่ ไม่มีการประสานสัมพันธ์ในหน่วยงานเดียวกัน โรงเรียนในสังกัด โดยเฉพาะสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติเป็นหน่วยงานที่ มิได้ขึ้นตรงกับกองแผนงาน สำนักงานปลัดกระทรวง กระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งไม่สามารถ ประสานงานระหว่างกรมต่าง ๆ (เจื้อจันท์ จงสถิตอยู่ และอมรวิชัย นาคทรพร, 2539) ดังนั้นเมื่อผู้ริเริ่ม นโยบายการจัดอุทยานการศึกษาตามดวาระลง การประเมินติดตามผลจึงไม่มี การดำเนินการต่อในทางปฏิบัติ เป็นผลทำให้อุทยานการศึกษาเริ่มเงียบหายไปจากวงการ การศึกษาไทย ผู้วิจัยมีความเห็นว่าแม้ชื่อของอุทยานการศึกษาจะหายไปจากวงการศึกษ าเนื่องด้วยไม่มีการสานต่อนโยบาย และขาดการจัดสรรงบประมาณ ไม่มีการประเมินติดตามผล แต่ก็มีบาง โรงเรียนที่สามารถจัดอุทยานการศึกษาประสบผลสำเร็จด้วยปัจจัยสิ่งเหล่านี้คือ

1. ผู้บริหารโรงเรียน ต้องมีความรักที่จะพัฒนาโรงเรียนให้เจริญก้าวหน้าทั้ง วิทยาการสมัยใหม่ และขณะเดียวกันก็ไม่ลืมที่จะนำเอาภูมิปัญญาท้องถิ่น มาจัดการเรียนการสอน ผู้บริหารโรงเรียนต้องเสียสละอดทน ประชาชนในชุมชนรักและศรัทธา ดำรงตำแหน่งอยู่ ณ โรงเรียนที่มีแหล่งความรู้หรือเป็นอุทยานการศึกษาต่อเนื่องหลายปีติดต่อกัน เห็นความสำคัญของ การจัด อุทยานการศึกษา และสามารถนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาจัดการเรียนการสอนได้

2. ครู รักต้นไม้ รักความสะอาด ความมีระเบียบ สามารถสานต่อนโยบาย ของผู้บริหารด้านอุทยานการศึกษาไปปฏิบัติ จัดการเรียนการสอนได้เป็นที่ศรัทธาของประชาชน ในท้องถิ่น

3. ประชาชน มีความศรัทธา สนใจร่วมมือช่วยเหลือกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียนทั้งสิ่งของ แรงงาน ตลอดจนรวมถึงเงินที่จะมาใช้ในการพัฒนาโรงเรียน
4. ผู้มีความรู้ความสามารถในท้องถิ่น โดยเฉพาะภูมิปัญญาท้องถิ่นสนใจที่จะเผยแพร่ความรู้แก่โรงเรียนและบุคคลทั่วไป
5. การบริหารและการจัดกิจกรรม
 - 5.1 เชิญภูมิปัญญาท้องถิ่นมาช่วยสอน ในสาขาวิชาที่ขาดแคลน เช่น ดนตรี-นาฏศิลป์ไทย อาหารไทย เป็นต้น
 - 5.2 เชิญบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถของชุมชนเป็นคณะกรรมการการศึกษาของโรงเรียน
 - 5.3 มีการติดต่อประสานงานโดยสม่ำเสมอกับบุคคลทั้งภายในและนอกโรงเรียนหน่วยงานราชการ ภาคเอกชน ประชาชนเพื่อขอความร่วมมือในการพัฒนาโรงเรียนให้เป็นอุทยานการศึกษา

ดังนั้นการจัดอุทยานการศึกษาจะคงอยู่ต่อไปได้หรือไม่นั้นคงจะต้องอาศัยบุคคลทุกฝ่ายตั้งแต่หน่วยงานทุกระดับ ทั้งผู้บริหารโรงเรียน ครู นักเรียน ประชาชน เจ้าอาวาส วัด ตลอดจนการบริหารจัดการของโรงเรียน ให้เป็นสถานที่ที่มีความสบายใจ มีความร่วมมือร่วมเย็น สะอาด สงบ มีระเบียบ เป็นแหล่งวิทยากรของชุมชนของนักเรียนในระบบ และนอกระบบที่สามารถแสวงหาความรู้ได้อย่างมีความสุข

ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. หน่วยงานที่รับผิดชอบการจัดอุทยานการศึกษาทั้งระดับกระทรวง กรม ตลอดจนระดับจังหวัด ประชุมซักถามความเข้าใจเรื่องการจัดอุทยานศึกษากันใหม่โดยเฉพาะวิธีการจัดรูปแบบอุทยานการศึกษา การจัดกิจกรรม ความร่วมมือของหน่วยงานต่าง ๆ ในแต่ละท้องถิ่น ทั้งนี้เพราะ โรงเรียนแต่ละแห่งมีแหล่งวิทยากรที่แตกต่างกันไป ต้องการทรัพยากรในการจัดอุทยานการศึกษาแตกต่างกัน
2. ให้การช่วยเหลือ และสนับสนุนโดยการจัดสรรงบประมาณในการจัดอุทยานการศึกษา จัดบุคลากรอำนวยความสะดวก ให้ความรู้ในแหล่งวิทยากรแต่ละแห่งโดยเฉพาะ จัดทำคู่มือหรือแนวทางในการจัดอุทยานการศึกษาออกเผยแพร่ โดยอาจนำข้อมูลที่ได้รวบรวมไว้ที่ศูนย์

สารสนเทศ มาใช้ประโยชน์นอกเผยแพร่ เป็นตัวอย่างแก่โรงเรียนที่กำลังดำเนินการจัดอุทยานการศึกษา

3. มีการนิเทศและติดตามผลการจัดอุทยานการศึกษา โดยหน่วยงานอื่นสังกัดอย่างจริงจัง
4. มีนโยบายที่จะนำแหล่งความรู้ หรือลักษณะเด่นของแต่ละท้องถิ่นมาจัดการเรียนการสอน โดยเฉพาะในเรื่อง โบราณสถาน โบราณวัตถุ ภูมิปัญญาท้องถิ่น

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัย

1. ทำการวิจัยเชิงคุณภาพในอุทยานการศึกษาที่มีรูปแบบเด่นชัด หรือมีแหล่งวิทยาการเฉพาะ เช่น โรงเรียนที่มีอุทยานมัจฉา มีโบราณสถาน มีการจัดศูนย์ศิลาวัฒนธรรมหรือพิพิธภัณฑ์ในโรงเรียน
2. ทำการวิจัยหารูปแบบ ปัจจัยที่ส่งผลทำให้การจัดอุทยานการศึกษาประสบความสำเร็จและทำให้นักเรียนและประชาชนนิยมเข้าใช้บริการในอุทยานการศึกษา
3. ศึกษาวิธีการการนำอุทยานการศึกษาไปจัดการเรียนการสอน โดยเฉพาะ โบราณสถาน โบราณวัตถุ มรดกศิลาวัฒนธรรมไทย ประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น ของอุทยานการศึกษาแต่ละแห่ง

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย